

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

A SYNTHESIS OF RESEARCH STUDIES ON CHILDREN AND YOUTH IN THAILAND

สมพร โกมารทัต¹ อรุณญา ตัญยคัมภีร์² และศิริพร สัจจานันท์³

Somporn Gomarattut¹, Arunya Tuicompee², and Siriporn Sajjanand³

¹วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ²คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

¹College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University

²Faculty of Psychology, Chulalongkorn University

³Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

Received: June 21, 2021 / Revised: September 22, 2021 / Accepted: September 29, 2021

บทคัดย่อ

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมคัดเลือกและจัดประเภทงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และ 2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกลักษณะทั่วไปของงานวิจัย และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษา พบว่า 1) งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ตลอดจนมีเนื้อหาสาระ ประเด็นวิจัย และความพอเพียงของข้อมูลที่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้จำนวน 181 เล่ม ผลการจัดประเภทตามกรอบการวิจัย 2 แนวคิดร่วมกัน ได้แก่ 1.1 แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในด้านสิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม กับสังคม และ 1.2 แนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner ซึ่งครอบคลุมเรื่องเด็ก เยาวชน และระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก ระบบมหภาค และ 2) ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยพบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จัดในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบปฏิสัมพันธ์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวเด็กและเยาวชนโดยตรงมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 55 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 30.38 รองลงมาคือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบภายนอกที่เน้นสิ่งแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชนมีจำนวน 36 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 19.89 โดยที่งานวิจัยระบบมหภาคที่ศึกษาสิ่งแวดล้อมที่เป็นแผนปฏิบัติ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีจำนวนน้อยมาก ส่วนงานวิจัยที่ไม่มีการศึกษา ได้แก่ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบมหภาคที่ให้ความสำคัญกับแผนปฏิบัติ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และความแตกต่างทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย เด็ก เยาวชน

Abstract

The purposes of this research synthesis on children and youth in Thailand were (1) to compile, select and categorize the research studies on children and youth in Thailand and (2) to analyze and synthesize the findings of research studies on children and youth in Thailand. There were two sample groups in this research: The first sample group comprised research studies on children and youth that met the pre-determined inclusion criteria; and the second sample group comprised the experts who were interviewed to provide research information. The instruments used included a form for recording characteristics of research work, and an in-depth interview form for interviewing the experts.

The results of the study were as follows: (1) A total of 181 studies on children and youth in Thailand met the inclusion criteria; the contents and the frameworks of these studies were eligible for the synthesis. The information was synthesized based on the integration of the two principles (1.1) Convention on the rights of the child in the categories of the rights to survival, the rights to development, the rights to protection, and the rights to social participation and (1.2) Bronfenbrenner's ecological model which includes children, youth, microsystem, interaction system, external system, and macro system. (2) The results of the analysis and synthesis of research studies revealed that the largest number of research studies that were synthesized belonged to the category of research on the rights to social participation in the interaction system that studies the relationship with the environment that is directly close to the children and youth, with the total number of 55 studies, or 30.38 percent, to be followed by the category of research on the rights to social participation in the external system focusing on the environment that has indirect effect on the children and youth, with the total number of 36 studies, or 19.89 percent. On the contrary, there were very few research studies in the macro system that study the environment that is the operational plans, policies, and laws concerning children and youth; while there was no research study concerning the rights to survival, the rights to protection, and the rights to social participation in the macro system that gives importance to practice guidelines, policies, laws concerning children and youth, and cultural diversity.

Keywords: Research Synthesis, Children, Youth

บทนำ

ประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในโลกที่กำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นผู้นำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเป็นสังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพ ความรู้ ทักษะทางสติปัญญาและอารมณ์ที่จำเป็นต่อไป

การศึกษาวิจัยถึงสถานการณ์ปัญหาและประเด็นในแง่มุมต่าง ๆ ที่เป็นบริบทรอบ ๆ ตัวเด็กและเยาวชนตั้งแต่กรอบที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว จนถึงกรอบที่ใหญ่กว่าไม่ว่าจะเป็นสังคม ระบบกฎหมาย นโยบายของชาติและนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน จึงนับว่ามีความสำคัญที่จะทำให้ได้เข้าใจถึงสถานการณ์ประเด็นปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอยู่จำนวนหนึ่ง และจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ โดยที่ยังไม่มีการคัดเลือกรวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีอยู่อย่างเป็นระบบและจัดหมวดหมู่ในแต่ละด้าน จะทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน อันจะสะท้อนถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมารวมทั้งได้มุมมองในประเด็นการวิเคราะห์ส่วนที่ยังขาดหายไปหรือที่ต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมหรือต่อยอดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม คัดเลือก และจัดประเภทงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัยการสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) หมายถึง กระบวนการวิจัยที่นำงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นปัญหาวิจัยเดียวกันหลาย ๆ เรื่องมาศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพหรือวิธีการทางสถิติ แล้วนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบเพื่อบูรณาการงานวิจัยให้สามารถสรุปอ้างอิงได้ หรือเพื่อให้ได้ข้อความรู้ในเชิงสรุปผลการวิจัยที่มีอยู่กระจกระจายให้มีความชัดเจน กว้างขวาง ลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง (Cooper & Lindsay, 1997)

ด้านประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัย Wiratchai และ Wongwanich (2002) ได้กล่าวถึงประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) คือ การสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานการวิจัย โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยาย จะได้บทสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยอาจยังคงสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องไว้ด้วย หรืออาจจะนำเสนอบทสรุปรวมลักษณะภาพรวมโดยไม่คงสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องก็ได้

1.2 การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) คือ การใช้ระเบียบวิธีทางสถิติมาเป็นการนำเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัยทุกเรื่องในหน่วยมาตรฐานเดียวกัน และบูรณาการข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะงานวิจัย การสังเคราะห์เชิงปริมาณจึงเป็นการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ (Analysis of analysis) หรือการวิเคราะห์เชิงผสมผสาน (Integrative analysis) หรือการวิจัยงานวิจัย (Research of research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis)

2. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21

กลุ่มภาคีเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st century Learning หรือ P 21) ซึ่งเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยหลายภาคส่วนมารวมกัน ได้พัฒนากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขึ้น โดยได้ระบุหัวข้อสำคัญที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จของผู้เรียน ได้แก่ การตระหนักรู้ต่อโลก (Global Awareness) ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial Economics Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้พื้นฐานด้านความเป็นพลเมือง (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย (Health Literacy) ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Literacy) ทั้งนี้ได้ระบุทักษะที่จำเป็นไว้ทั้งหมด 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

2.1 ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เป็นทักษะที่กำหนดความพร้อมของเด็กและเยาวชนเข้าสู่การทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในโลกปัจจุบัน

2.2 ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Media and Technology Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในยุคที่มีการใช้เทคโนโลยี และถูกขับเคลื่อนด้วยสื่อ

2.3 ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) เป็นทักษะที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชน พัฒนาทักษะชีวิตการดำรงชีวิตในสังคม ความสามารถในการจัดการอารมณ์และการประกอบอาชีพ

3. บริบทที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
ทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological System Theory) พัฒนาโดย Urie Bronfenbrenner (1995) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่ให้ความสนใจบริบทของสิ่งแวดล้อมว่ามีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทฤษฎีนิเวศวิทยาอธิบายระบบสิ่งแวดล้อม 4 ระบบ เรียงตามลำดับจากบริบทที่อยู่ใกล้ตัว มีปฏิสัมพันธ์กันกับเด็กและเยาวชนโดยตรงมากที่สุด ไปสู่ระบบของสิ่งแวดล้อมที่ห่างไกลออกไป ดังนี้

3.1. ระบบจุลภาค (Micro System) เป็นสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบและใกล้ชิดเด็กและเยาวชนในชีวิตประจำวัน (Immediate Environment) เด็กและเยาวชนจะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนี้ ได้แก่ พ่อแม่ เพื่อน ครู ญาติหรือโบสถ์ โรงเรียน สื่อ และภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรง เป็นต้น ตัวอย่างของปฏิสัมพันธ์ในระบบจุลภาคนี้ เช่น การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ความขัดแย้งของครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน โรงเรียน เพื่อนบ้าน เป็นต้น

3.2 ระบบปฏิสัมพันธ์ (Meso Systems) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ใกล้ตัวเด็กและเยาวชนที่ร่วมกันมากกว่า 1 ประเภท เช่น การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างครู ครอบครัว ชุมชน เด็กและเยาวชน บ้าน เด็กและเยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากที่เป็นประสบการณ์ร่วมระหว่างครอบครัวและโรงเรียน โรงเรียนกับวัด หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ในบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน พ่อแม่ และเด็ก ตลอดจนการมีความร่วมมือกันระหว่างบ้านและโรงเรียนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน การเชื่อมประสานระหว่างกลไกการทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่กับส่วนกลาง เป็นต้น

3.3 ระบบภายนอก (Exo System) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชน ระบบนี้เป็นอิทธิพลทางอ้อมที่มาจากสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ได้แก่ ภาคีเครือข่าย และโครงการวิจัยที่ไม่ใช่ลักษณะของกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของคนในชุมชน

3.4 ระบบมหภาค (Macro System) เป็นสิ่งแวดล้อมชั้นที่อยู่ภายนอกสุด เป็นบริบทของสิ่งแวดล้อมที่ไม่เฉพาะเจาะจง และอยู่ห่างจากเด็กและเยาวชน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

4. บริบททางกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

กฎหมายระหว่างประเทศหลักคือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎหมายภายในประเทศหลัก ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าด้วยเรื่องการ

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกช่วงวัย โดยการร่วมมือกันของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาสังคม อาจสรุปกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนข้างต้นในรูปตารางดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ประเภทของกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	สาระสำคัญ	ประเด็นที่ครอบคลุม
1. กฎหมายระหว่างประเทศหลัก คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็ก	- สิทธิที่จะอยู่รอด - สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา - สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง - สิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม
2. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546	แนวทางการปฏิบัติที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก	- การปฏิบัติต่อเด็ก - การสงเคราะห์เด็ก - การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก - การส่งเสริมความประพฤติเด็ก - กองทุนคุ้มครองเด็ก
3. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560	ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกกลุ่ม	- สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ - สิทธิของเด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้และเด็กที่มีความสามารถพิเศษในการได้รับการศึกษาที่เหมาะสม - สิทธิของเด็กและเยาวชนในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน - สิทธิของเด็กและเยาวชนในการพักผ่อน เล่น และทำกิจกรรมนันทนาการ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย Wiratchai และ Wongwanich (2002) ได้สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์อภิमानและการวิเคราะห์เนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รายงานการวิจัยทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจำนวน 179 เรื่อง ทำสรุปย่อและจัดกลุ่มตามเนื้อหาสาระเป็น 10 กลุ่มอาทิ ด้านหลักสูตร ด้านปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา

เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ด้านการประเมินวิธีการสอน ด้านการบริหารการศึกษา ด้านคุณภาพการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนวด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านวิทยาการวิจัย ด้านจิตวิทยาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ด้านสภาวะวิถีชีวิตในชุมชนและการบริหารองค์กร ข้อค้นพบในการวิจัยมีข้อเสนอแนะ 4 ประการ 1) การกระตุ้นให้นักการศึกษาทำวิจัยขั้นสูง 2) ควรนำผลการวิจัยไป

ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ 3) องค์การที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยควรส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมการทำวิจัย และจัดกิจกรรมเผยแพร่งานวิจัย 4) ควรมีการพัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยโดยใช้สถิติขั้นสูง

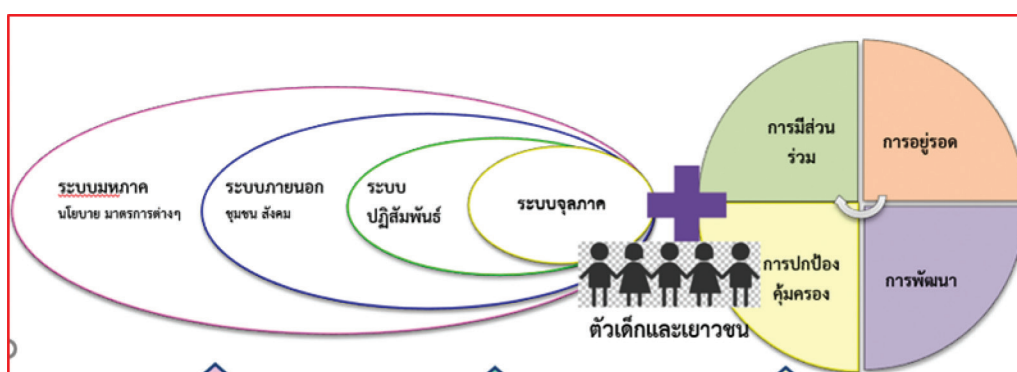
Educational Research Division, Department of Academic Affairs (1999) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา วัตถุประสงค์เพื่อนำผลการวิเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนและวิธีการสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษามาสังเคราะห์ประชากร คือ งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2541 เครื่องมือที่ใช้วิจัยประกอบด้วยแบบประเมินคุณภาพวิจัยและแบบสรุปรายงานการวิจัย ได้คัดเลือกงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 73 เรื่อง สำหรับทำการสังเคราะห์ สรุปผลการวิจัยได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาเกือบทั้งหมดร้อยละ 98.6 เป็นวิทยานิพนธ์ ผลการสังเคราะห์พบว่า วิธีการเรียนและการสอนทุกวิธี (ใช้สื่อการสอนกิจกรรม และแบบผสมผสาน) มีอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

Narot และ Bunterm (1999) ได้สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2539-2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพและประมวลองค์ความรู้งานวิจัยทางการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2539-2542 โดยจำแนกประเด็นการสังเคราะห์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ข้อค้นพบที่สำคัญจากงานวิจัยพบว่า ปริมาณงานวิจัยกลุ่มใหญ่ที่สุด เป็นการวิจัยในประเด็นแนวทางการจัดการศึกษาและหรือการพัฒนาการเรียนการสอน 446 เรื่อง (ร้อยละ 40.43) รองลงมาคือ เทคโนโลยีทางการศึกษา 155 เรื่อง (ร้อยละ 13.91) และหลักสูตรและการสอน 130 เรื่อง (ร้อยละ 11.67)

วิธีการวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยครั้งนี้ มีกรอบการวิจัยใน 2 ประเด็นหลัก คือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (สิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม) และแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (เด็กและเยาวชน ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก ระบบมหภาค) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการสังเคราะห์งานวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยด้านเด็กและเยาวชน

และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยด้านเด็กและเยาวชนมีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง

เด็กและเยาวชน ใช้คำสำคัญในการสืบค้น ได้แก่ “เด็ก” “เยาวชน” “วัยรุ่น” “โรงเรียน” “ครอบครัว” “นักเรียน” “นักศึกษา” งานวิจัยนั้นได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนวิจัย 3 แหล่ง คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) งานวิจัยนั้นได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 งานวิจัยนั้นสามารถสืบค้นรายงานฉบับเต็มได้ ส่วนเกณฑ์คัดออก ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับอุดมศึกษา บทความปริทัศน์ บทความเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่าง ๆ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์เป็นนักวิจัย ผู้ปฏิบัติงาน และนักนโยบายด้านเด็กและเยาวชน วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 7 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกลักษณะทั่วไปของงานวิจัย 2) แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และ 3) แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และทิศทางการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนใน 10-20 ปี ข้างหน้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบความคุณภาพโดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) คณะวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและการประเมินผล จำนวน 10 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการดังนี้ 1) ติดต่อประสานงานกับแหล่งทุนและทำการสืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลที่ได้รับทุนในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรมกิจการเด็กและเยาวชน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ 2) ประชุมระดมความคิดในทีมวิจัยเพื่อกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก การแยกแยะงานวิจัยตามหมวดหมู่และประเภทงานวิจัย และกำหนดประเด็นที่จะนำมาสังเคราะห์ และ 3) เดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่านในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และทิศทาง

การวิจัยด้านเด็กและเยาวชนใน 10-20 ปีข้างหน้าและนำผลมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีปริทัศน์แบบพรรณนา (Narrative Review) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยครั้งนี้ พบว่า

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ที่ครอบคลุมฐานข้อมูลวิจัยระดับชาติ 3 แหล่ง ได้แก่ งานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) งานวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) โดยในช่วงเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลรายงานวิจัยฉบับเต็มในช่วงปี พ.ศ. 2561-2562 เป็นช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานวิจัยระดับชาติ จึงทำให้คณะผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงรายงานฉบับเต็มจากฐานข้อมูลวิจัยระดับชาติแหล่งที่ 4 คือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเหล่านี้ได้รับทุนช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 โดยใช้คำสำคัญ เช่น เด็ก เยาวชน วัยรุ่น ครอบครัว โรงเรียน นักเรียน นักศึกษา ในการค้นหาพบงานวิจัยที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ตลอดจนมีเนื้อหาสาระ ประเด็นวิจัย และความพอเพียงของข้อมูลที่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้ จำนวน 181 เล่ม จากจำนวน 404 เล่ม ที่ปรากฏในการสืบค้น ข้อมูล ณ วันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2561

ด้านผลการจัดหมวดหมู่เนื้อหาตามกรอบการวิจัยใน 2 ประเด็นหลัก คือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) พบว่า 3 อันดับแรกที่มีงานวิจัยมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบปฏิสัมพันธ์ (Meso System)

ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวเด็กและเยาวชนโดยตรง เช่น รูปแบบการเรียนรู้หลักสูตรต่าง ๆ มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 55 เล่ม (ร้อยละ 30.38)

อันดับที่ 2 คือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบภายนอก (Exo System) ที่เน้นสิ่งแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชน เช่น เครือข่ายสังคม ระบบสนับสนุน ระบบเฝ้าระวัง ฐานข้อมูลต่าง ๆ มีจำนวน 36 เล่ม (ร้อยละ 19.89)

อันดับที่ 3 คือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองที่ศึกษาระบบภายนอก (Exo System) เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชน เช่น เครือข่ายสังคม ระบบสนับสนุน ระบบเฝ้าระวัง ฐานข้อมูลต่าง ๆ มีจำนวน 19 เล่ม (ร้อยละ 10.5)

2. ผลการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบปริทัศน์พรรณนา โดยมีงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและมีข้อมูลเพียงพอที่นำมาสังเคราะห์ได้จำนวน 181 เล่ม ตามกรอบการวิจัย 2 แนวคิดร่วมกัน กล่าวคือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (สิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม) และแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (เด็กและเยาวชน ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก ระบบมหภาค) มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จัดกลุ่มตามสิทธิที่จะอยู่รอด จำนวน 9 เล่ม เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยที่ศึกษาตัวเด็ก เยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 1 เล่ม คือ การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมของวัยรุ่นที่ติดเชื้อ HIV ด้วยแนวคิดเป้าหมายชีวิต ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์วัยรุ่นที่ติดเชื้อ HIV เกี่ยวกับประสบการณ์มีชีวิตอยู่กับ HIV การรับรู้เป้าหมายในชีวิตและการดูแลสุขภาพองค์รวม 2) การค้นหาเป้าหมายชีวิต 3) การออกแบบเส้นทางชีวิตเพื่อเป้าหมายชีวิต 4) การปฏิบัติจริงเพื่อเป้าหมายที่

เป็นจริง 5) การประเมินผลการปฏิบัติและการส่งเสริมการลงมือทำในการดูแลตนเองแบบองค์รวม

กลุ่มที่ 2 การอยู่รอดที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน 6 เล่ม เป็นงานที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพฤติกรรมด้านสุขภาพและการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงโดยการดูแลส่งเสริมสุขภาพซึ่งเน้นที่สุขภาพทางกายเป็นหลัก งานวิจัยในกลุ่มนี้ศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กเรื่องโภชนาการ การป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน นอกจากนี้ งานวิจัยในกลุ่มงานวิจัยสิทธิในการอยู่รอดที่ศึกษาระบบ ปฏิสัมพันธ์ การศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเยาวชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การส่งเสริมการจัดงานบุญประเพณีที่ปลอดแอลกอฮอล์ การจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้ครูและนักเรียนได้ประพฤติดและปฏิบัติในทางที่ดีงามในชุมชน

กลุ่มที่ 3 การอยู่รอดที่ศึกษาระบบภายนอก มีจำนวน 2 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยเรื่องสุขภาวะของเด็กและเยาวชน โดยทั้งสองเรื่องเน้นที่การจัดการปัญหาโรคอ้วนและภาวะน้ำหนักเกินในเด็ก และการเรียนรู้บูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องคุณค่าของผักและผลไม้

2.2 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จัดกลุ่มตามสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง จำนวน 33 เล่ม เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ศึกษาตัวเด็กเยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 9 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้เป็นการศึกษาวิจัยกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เด็กเยาวชนที่มีความพิการในรูปแบบต่าง ๆ เด็กที่กระทำผิดและอยู่ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 2 งานวิจัยสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน

5 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ศึกษาการให้ความช่วยเหลือหรือคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่พิการเปราะบาง หรืออยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่ออันตราย

กลุ่มที่ 3 งานวิจัยสิทธิ์ที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ศีลธรรมภายนอกมีจำนวน 19 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยการคุ้มครองอันตรายที่เกิดกับเด็กและเยาวชน คุ้มครองคุณภาพชีวิต การศึกษา การตั้งครุฑ ป้ายเสี่ยงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กทั่วไป เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ เด็กยากจน เด็กพิการ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก ได้แก่ ข้าราชการองค์กรกลาง ข้าราชการในพื้นที่ ตำรวจ ภาศิเครือข่ายในชุมชน องค์กรรัฐ เอกชน ประชาสังคม เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จัดกลุ่มตามสิทธิที่ได้รับการพัฒนา จำนวน 42 เล่ม เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 การพัฒนาที่ศึกษาตัวเด็ก เยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 14 เล่ม ที่เน้นการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ในด้านต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีและการรู้เท่าทันสื่อ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษา ด้านวิทยาศาสตร์ และด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานหลักที่ใช้ในการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์มีจำนวน 9 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ กิจกรรมหนุนเสริมโดยครู) และการใช้ชุมชนเป็นฐาน (การพัฒนาการจัดการความรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน)

กลุ่มที่ 3 การพัฒนาที่ศึกษาระบบภายนอก จำนวน 14 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยการพัฒนาเครือข่ายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านการศึกษา จิตอาสาสิ่งแวดล้อม ชุมชน เป็นต้น กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก

ได้แก่ นักเรียนอายุ 6 ถึง 15 ปี ครู บุคลากรในพื้นที่ นักวิชาการ สถานศึกษา องค์กรในภาคประชาสังคม เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 การพัฒนาที่ศึกษาระบบมหภาค จำนวน 6 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ เป็นการศึกษาด้านผู้เรียนและโรงเรียนที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิทยาศาสตร์ นโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่ เป็นต้น

2.4 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จัดกลุ่มตามสิทธิการมีส่วนร่วม จำนวน 70 เล่ม เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 การมีส่วนร่วมกับสังคมที่ศึกษาตัวเด็กเยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 6 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโครงการ เนื้อหาที่ศึกษามีแตกต่างออกไปในหลายประเด็น

กลุ่มที่ 2 การมีส่วนร่วมกับสังคมที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน 55 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้เน้นการนำประเพณีหรือวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน หรือสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมกับสังคมที่ศึกษาระบบภายนอก มีจำนวน 36 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีส่วนร่วมฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบกับตนเอง ชุมชน และสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กทั้งทางสังคม จิตใจ และคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับเด็กและเยาวชน ได้แก่ นักเรียน ครู บุคลากรในพื้นที่ นักวิชาการ สถานศึกษา ภาศิเครือข่ายในชุมชน องค์กรรัฐ เอกชน องค์กรในภาคประชาสังคม เป็นต้น

จากผลการสังเคราะห์เนื้อหางานวิจัยตามทฤษฎีนิเวศวิทยาพบว่า การวิจัยระบบมหัพภาคมีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาพร้อมกับประเด็นการมีส่วนร่วมตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ศึกษาระบบมหัพภาคนั้น ไม่พบงานวิจัยในกลุ่มนี้เลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่างานศึกษาในระบบมหัพภาคที่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติ นโยบาย กฎหมาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนยังมีน้อย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารวบรวม คัดเลือก และจัดประเภทงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ รายงานการวิจัยที่ศึกษาที่สืบค้นได้จำนวนมากกว่าครึ่งไม่สามารถนำมาสังเคราะห์สร้างองค์ความรู้ต่อไปได้ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งสอดคล้องกับเป็นงานวิจัยที่เป็นรายงานการนำเสนอความก้าวหน้าระยะต่าง ๆ หรือรายงานการนำเสนอการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

ในภาพรวมผลการวิเคราะห์เนื้อหางานวิจัยเชิงคุณภาพตามกรอบการวิจัย 2 แนวคิด กล่าวคือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาเป็นงานวิจัยที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กด้านสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมที่เป็นโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ชุมชน และสังคม ด้านระบบนิเวศวิทยาของเด็กและเยาวชนพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษานิเวศวิทยาในระบบปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบของกรณีศึกษา (Case Study) และการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Research) ที่เป็นการศึกษารูปแบบและลักษณะของหลักสูตรการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาประเด็นการวิจัยของงานวิจัยที่นำมาศึกษา

พบว่า ในด้านสิทธิที่จะมีชีวิตที่ดีนั้น งานวิจัยทั้งหมดจะเน้นไปที่สุขภาพทางกายของเด็กและเยาวชน จึงยังขาดงานวิจัยที่ส่งเสริมสุขภาพทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะประเด็นด้านสุขภาพทางอารมณ์และจิตใจของเด็กและเยาวชนเป็นงานศึกษาที่ต้องใช้ทักษะและความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านค่อนข้างมาก และมีนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในด้านนี้ค่อนข้างน้อย ในด้านสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา งานวิจัยส่วนใหญ่จะเน้นให้เด็กและเยาวชนเคารพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษาและค่านิยมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นเสมือนค่านิยมที่เด็กถูกปลูกฝังจากคนในสังคม ในขณะที่ยังไม่มีงานวิจัยที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าใจเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนและเคารพสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนรวมถึงตัวเด็กและเยาวชนเองพึงมี นอกจากนี้งานวิจัยส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาความสามารถพื้นฐานทั่วไปทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชน แต่ยังขาดงานวิจัยที่เจาะจงไปที่การพัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษโดยเฉพาะในด้านสิทธิการได้รับการปกป้องคุ้มครองนั้น ยังไม่มีงานวิจัยที่เข้าไปช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย สุดท้ายในด้านสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่จัดโครงการเนื้อหาให้เด็กได้เข้ามาเรียนรู้มากกว่าเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีเสรีภาพในการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการเข้าถึงสื่อผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นต้น

สำหรับประเด็นเนื้อหาการวิจัยพบว่า ประเด็นที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ทักษะศตวรรษที่ 21 โดยมีงานวิจัยที่ศึกษากลุ่มทักษะการเรียนรู้ที่กำหนดความพร้อมของเด็กและเยาวชน เข้าสู่การทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยที่มียังขาดประเด็นของทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันในเรื่องทักษะทางสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross Cultural Skills) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) การทำงานร่วมกับผู้อื่น Collaboration เป็นต้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 นี้ หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จะอยู่ในเรื่องของสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและในกรอบของทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาจะอยู่ในส่วนของระบบจุลภาค ซึ่งเป็นงานศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่กำลังเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 มาระยะหนึ่งแล้ว ทั้งนี้มีการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากในระยะหลังหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน จะมีการกำหนดประเด็นการให้ทุนในเรื่องการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ไว้เป็นประเด็นหนึ่งมาโดยตลอด อีกทั้งประเด็นนี้ยังเป็นประเด็นที่อยู่ในแผนการศึกษาของชาติด้วย ในขณะที่ประเด็นอื่น ๆ เช่น ทักษะข้ามวัฒนธรรม ทักษะทางสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น อาจถูกมองว่าเป็นประเด็นรองเมื่อเทียบกับเรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ข้อความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยตามภารกิจด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนของ Department of Children and Youth (2017) สรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ข้อความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในประเด็นการเรียนรู้และทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของ Panich (2014) และ Kay (2010) เป็นงานวิจัยต้นแบบที่เน้นตัวเด็กและเยาวชน ด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะ ด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล งานวิจัยมาตรฐานการปฏิบัติที่เน้นปฏิสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่การเรียนรู้บนฐานความหลากหลายและการผสมผสานทางวัฒนธรรม งานวิจัยมาตรฐานการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของครูและชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ในเรื่อง การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ICT) เพื่อพัฒนาทักษะความคิดของ

นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 แม้ว่าข้อความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้แนวทางที่เป็นต้นแบบและมาตรฐานการปฏิบัติในการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในเชิงปฏิบัติการได้ อย่างไรก็ตามผลการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่า มีงานวิจัยเพียงไม่กี่เรื่องที่ทำให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่เน้นจัดการเชิงระบบและเชิงนโยบาย อันจะทำให้การใช้ประโยชน์และขับเคลื่อนงานวิจัยมีทิศทางและได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนรู้และศักยภาพเด็กและเยาวชน

2. ด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์งานวิจัยในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชนนี้อิงตามแนวคิดการคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐาน หรือมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทางสังคมที่เป็นสิทธิเบื้องต้นที่ประชาชนทุกคนในประเทศหนึ่งพึงมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนผู้พิการ หรือมีความต้องการพิเศษ เด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด โดยการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ได้แก่ งานวิจัยการออกแบบสื่อเพื่อการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะสาขาทัศนศิลป์อย่างเต็มรูปแบบสำหรับนักเรียนตาบอดสนิท การพัฒนาและทดสอบประสิทธิภาพสื่อคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้การใช้งานโปรแกรมประยุกต์สำหรับนักศึกษาผู้พิการทางการได้ยิน ต้นแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ รวมทั้งต้นแบบการจัดการความรู้ การพัฒนาคู่มือและแบบปฏิบัติที่ดีในการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและความรุนแรง

3. ด้านการส่งเสริมสวัสดิการของเด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์งานวิจัยที่เป็นปัญหาระดับชาติ ซึ่งได้แก่ ปัญหาน้ำหนักเกินและโรคอ้วน และพฤติกรรมเสี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จุดเด่นของงานวิจัยกลุ่มนี้เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กในเรื่องโภชนาการ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน โดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน มีกิจกรรม เช่น การจัดให้เด็กและผู้สูงอายุได้ร่วมกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานผักและผลไม้ การฝึกให้บัณฑิตการรับประทานผักและผลไม้ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในเรื่องการบริโภคผักผลไม้ของนักเรียนและเยาวชน ครู ผู้สูงอายุ การพัฒนาหลักสูตร และการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียน โรงเรียน และภาคีอื่น ๆ ในชุมชน อันเป็นการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน สำหรับพฤติกรรมเสี่ยง และการส่งเสริมสุขภาพในเด็กและเยาวชนที่เน้นการลดพฤติกรรมเสี่ยงและส่งเสริมสุขภาพ ในเด็กและเยาวชน ได้แก่ การเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นที่ติดเชื้อ HIV และการลดละเลิกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในชุมชน

สรุปผล

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในครั้งนี้ ครอบคลุมฐานข้อมูลวิจัยระดับชาติ 3 แหล่ง ได้แก่ งานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย งานวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพที่ได้รับทุนในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559

ผลการจัดหมวดหมู่ตามกรอบการวิจัยใน 2 แนวคิดหลัก คือ 1) แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้แก่ ด้านสิทธิการอยู่รอด สิทธิการได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิการได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม และ 2) ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) ได้แก่ ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก และระบบมหภาค พบว่า 3 อันดับแรกที่มีงานวิจัยมากที่สุด ได้แก่ 1) งานวิจัยเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม ในระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem) 2) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิเด็กที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบภายนอก (Exo-

system) และ 3) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองในระบบภายนอก (Exosystem)

จากการสังเคราะห์งานวิจัยตามกรอบการวิจัยพบว่า 1) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิการอยู่รอดยังมีอยู่น้อยมาก และยังไม่พบงานวิจัยในกลุ่มนี้ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบมหภาค 2) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง งานวิจัยในกลุ่มนี้เช่นเดียวกับกลุ่มแรกที่ไม่พบการวิจัยเกี่ยวข้องกับระบบมหภาค 3) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา งานวิจัยในกลุ่มนี้พบว่า มีการศึกษาวิจัยในทุกะบบของทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) ได้แก่ ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก และระบบมหภาค 4) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิการมีส่วนร่วมในกลุ่มนี้พบว่า มีการศึกษาวิจัยในทุกะบบนิเวศวิทยายกเว้นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบมหภาค

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยมากขึ้นทั้งด้านจำนวนและประเด็นต่าง ๆ ที่ครอบคลุมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบมหภาคซึ่งมีการศึกษาอยู่น้อย ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้เด็กและเยาวชนมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างมีพลังและมีทิศทาง รวมทั้งควรสนับสนุนงานวิจัยที่มีผลกระทบสูงและเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ควรสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่เน้นความร่วมมือเชิงเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area-based Collaborative Research) ให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์การใช้งานจริง และให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาในเด็กและเยาวชนซึ่งพบว่า ปัจจุบันหลายปัญหามีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น เช่น ภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในเด็ก ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ปัญหาการใช้สื่อสังคมออนไลน์และติดเกม เป็นต้น

2. ผู้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้านการวิจัย การมีข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสนับสนุนผลการศึกษา ความเคร่งครัดในการออกแบบการวิจัยและการดำเนินการวิจัยตามวิธีวิทยาของการวิจัย การนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะในงานวิจัยและพัฒนาต้นแบบหรือมาตรฐานการปฏิบัติการที่นำไปสู่แบบปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในเด็กและเยาวชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการศึกษาเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ. 2562 คณะวิจัย ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ ตัญญาธิ์ รองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจามันท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพร โกมารทัต ดร.นิพนธ์ พิษณุโยธิน ดร.จิรภัทร วัชรกุล และ ดร.พนิตา เสือวรรณศรี

References

- Bronfenbrenner, U. (1995). Developmental ecology through space and time: A future perspective. In P. Moen, G. H. Elder, & K. Jr. Lüscher (Eds.), *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development* (pp. 619-647). American Psychological Association.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental process. In W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology, vol. 1: Theoretical models of human development* (pp. 992-1028). John Wiley and Sons.
- Cooper, H., & Lindsay, J. J. (1997). Research synthesis and meta-analysis. In L. Bickman, & D. J. Rog (Eds.), *Handbook of applied social research method* (pp. 315-337). Sage Publication.
- Department of Children and Youth. (2017). *Strategic plan for research on children and youth 2017-2021*. Ministry of Social Development and Human Security. [in Thai]
- Educational Research Division, Department of Academic Affairs. (1999). *Research synthesis on teaching English in the elementary school*. Ministry of Education. [in Thai]
- Kay, K. (2010). 21st century skills: Why they matter, what they are, and how we get there. In J. A. Ballanca, & R. Brandt (Eds.), *21st century skills: Rethinking how students learn* (pp. XIII-XXXI). Solution Tree.
- Narot, P., & Bunterm, T. (1999). *The synthesis of educational research in Thailand between 1996 and 1999*. Faculty of Education, Khon Kaen University. [in Thai]
- Panich, V. (2014). *Learning management in 21st century: Theory toward implementation*. The Siam Commercial Foundation. [in Thai]
- Wiratchai, N., & Wongwanich, S. (2002). *A synthesis of research in education using meta-analysis and content analysis*. Office of the National Education Commission, Royal Thai Government. [in Thai]

Name and Surname: Somporn Gomaratur

Highest Education: Ph.D. (Education Management), Dhurakij Pundit University

Affiliation: Dhurakij Pundit University

Field of Expertise: Education Management, Curriculum & Instruction, and Japanese

Name and Surname: Arunya Tuicompee

Highest Education: Ph.D. (Counseling Psychology), Minnesota University

Affiliation: Chulalongkorn University

Field of Expertise: Counseling Psychology

Name and Surname: Siriporn Sajjanand

Highest Education: M.S. (Development Economics), National Institute of Development Administration (NIDA)

Affiliation: Bangkok Thonburi University

Field of Expertise: Economics and Business Economics